

Omówienia nadesłanych książek

LITURGIA

ADASZEK Marek, ARASZCZUK Stanisław, *Święte Triduum Paschalne. Materiały liturgiczno-pastoralne dla duszpasterzy i zespołów liturgicznych*, wyd. 2 [uzup.], Legnica: „Atla 2”, Wrocław 1997 — 123 s. (Biblioteka Diecezji Legnickiej 4).

Drugie, uzupełnione wydanie liturgiczno-pastoralnych materiałów na uroczyste dni Triduum Paschalnego rozpoczyna tekst Listu okólnego Kongregacji Kultu Bożego *O przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych* z 16 stycznia 1988 r. Następnie M. Adaszek omawia szczegółowo problematykę prezentowanego listu oraz zamieszcza komentarze do liturgii i teksty modlitwy powszechnej Triduum Paschalnego, zaś S. Araszczuk omawia przygotowanie i świętowanie Triduum Paschalnego we wspólnocie parafialnej oraz przedstawia przeznaczone na te uroczyste dni rozważania.

BIANCHI Enzo, *Niedziela. Dzień Pana, dzień człowieka*, przekł. [z wł.] W. BABICZ, Poznań: „W drodze” 1998 — 192 s.

„Jeżeli prawdą jest, że niedziela — w aktualnym kontekście sekularyzacji i wobec rozwoju świata technologiczno-przemysłowego — jest dziś zagrożona, wydaje mi się, że przede wszystkim chrześcijanin powinien zapytać siebie, czy rozumie, czym jest niedziela i jej istota dla jego osobistego życia w wierze” (s. 182) — tak

przedstawia Autor problem prezentowanej pracy. E. Bianchi odkrywa źródła kryzysu, prowadzi czytelnika biblijnymi drogami, gdzie szabat jawi się nie tylko jako dzień różny od innych, ale także jako jedno z ważniejszych przykazań Boga. Praca dzieli się na dwie części. Pierwsza (*Szabat*) — to rozważania na temat szabatu w Starym Testamencie, hebrajskiej medytacji o szabacie i przeżywaniu tego dnia przez Żydów. W części drugiej (*Niedziela*) Autor omawia kolejno zagadnienia dotyczące pochodzenia niedzieli (głównie w oparciu o analizę tekstów biblijnych), teologii niedzieli i jej przeżywania w życiu Kościoła.

Człowiek — dzieło — sacrum, red. S. GAJDA, H.J. SOBECZKO, Opole: Druk. Wydaw. Św. Krzyża 1998 — 556 s. (Uniwersytet Opolski. Instytut Filologii Polskiej).

Materiały konferencji naukowej zorganizowanej przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego i Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego w Kamieniu Śląskim w dniach 8–10 X 1996 r. Pozycja zawiera m.in. następujące artykuły: NOSSOL Alfons, bp, *Teologiczny wymiar sacrum i profanum*; PUZYNI-NA Jadwiga, *Człowiek — Język — Sacrum*; CACKOWSKI Zdzisław, *Sacrum/Profanum — Sacrum/Infernum*; KASPERSKI Edward, *Święte i świeckie. Przemiany wartości*; TANALSKI Dionizy, *Katolickie sacrum w epoce postchrześcijańskiej*; PAWLUCZUK Włodzimierz, *Powrót sacrum?*; HOFFMANN Henryk, *O rozmaitych sposobach analizy „sacrum” (od językoznawstwa do religioznawstwa)*; SIMONIDES Dorota, *Sacrum jako zasada porządkowania świata w kulturze ludowej*; SAMBOR Jadwiga, *Magiczne i religijne (chrześcijańskie) akty mowy*; SOBECZKO Helmut J., *Sacrum i profanum w odnowionym po Soborze Watykańskim II kulcie liturgicznym*; NADOLSKI Bogusław, *Święto jako afirmacja życia*; OCHMAN Jerzy, *Dialog między religiami jako współtworzenie klimatu dla uniwersalizmu*; PIECUCH Joachim, *Od estetyki do etyki*; GAJDA Stanisław, *Świętość w nauce*; SIERADZKA-MRUK Agnieszka, *Odwołania do czasu liturgicznego w kazaniach niedzielnych*; MÜLLEROVÁ Olga, *Mše jako dialog*; WOJTAK Maria, *Czy można mówić o stylu człowieczej rozmowy z Panem Bogiem?*; MAKUCHOWSKA Marzena, *Etykieta w modlitwie*; STOLAC Diana, *Jezik starohrvatskoga molitvenika „Raj duše”*; PATRÁŠ Vladimír, *Štýlové konfrontácie v nábožensky ladenom rozhlasovom žánri*; KRAVECKIJ Aleksandr, *Sposoby kontrolja nad liturgičeskim jazykom v Russkoj Cerkvi XIX–XX vv.*; SZEWCZYK Grażyna Barbara, *Protestanckie wyznanie wiary w śpiewanych tekstach religijnych*; BAČIĆ-KARKOVIĆ Danijela, *Sveto i svjetovano u djelu Andrzejewskoga i Šegedina*.

KUDASIEWICZ Józef, *Duch Święty w życiu chrześcijańskim. Nabożeństwo słowa Bożego na drugi rok triduum jubileuszowego*, Kielce: „Jedność” 1998 — 46, [2] s.

Autor uważa, że: „nabożeństwo słowa Bożego może być cudownym narzędziem w przygotowaniu ludu Bożego do Jubileuszu Odkupienia, a szczególnie przeżycia Roku Ducha Świętego. Dobrze przeprowadzone może stać się wspólnotową medy-

tacją Pisma św., inicjacją do życia w Duchu Świętym, może cementować wewnętrznie wspólnotę i głębiej łączyć z Kościołem. Można je przeprowadzać w małych i dużych wspólnotach zakonnych [...] oraz w parafiach. Nabożeństwo takie nie może być jednak improwizowane. Śpiewy i czytania winny być dobrze przygotowane” (s. 9). Obok wstępu i rozdziału zatytułowanego *Duch Święty w życiu chrześcijanina*, książka podaje propozycję takiego nabożeństwa: Wprowadzenie, Czytania, Homilia, Odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych, Włożenie rąk i prośba o dary Ducha, Pokropienie wodą święconą na pamiątkę chrztu, Modlitwa wiernych, Uroczyste błogosławieństwo lub modlitwa nad ludem.

Kultura i sztuka w służbie Eucharystii, red. ks. R. PIERSKAŁA, R. POŚPIECH, Opole: Druk. Wydaw. Św. Krzyża 1997 — 192 s. (Uniwersytet Polski. Wydział Teologiczny. Sympozja 24).

Pozycja zawiera materiały sympozjum zorganizowanego w Opolu i Kamieniu Śląskim (5–6.03.1997) przez Katedrę Liturgiki i Hagiografii oraz Zakłady Muzyki Kościelnej i Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego z okazji 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego we Wrocławiu. Na jej treść składają się następujące artykuły: SZYMIK Jerzy, *Kulturotwórcza rola Eucharystii. Teologiczne misterium - literackie świadectwo*; SOBECZKO Helmut Jan, *Wpływ teologicznego pojmowania Eucharystii na jej artystyczne formy przekazu ikonograficznego*; WIT Zbigniew, *Przestrzeń sakralna dla sprawowania Eucharystii. Założenia teologiczne i liturgiczno-prawne*; SZANIECKI Paweł, *Eucharystia w literaturze staropolskiej ze szczególnym uwzględnieniem ks. Jakuba Wujka SJ*; DUNAJSKI Antoni, *Eucharystia w pismach Cypriana Kamila Norwida*; LENART Mirosław, *Eucharystyczne znaki chleba, wina i wody w literaturze staropolskiej*; MAZURCZAK Urszula, *Tajemnica Eucharystii w sztuce*; PIERSKAŁA Rudolf, *Ars celebrandi w odnowionej liturgii*; WALOSZEK Joachim, *Dlaczego muzyka w sprawowaniu liturgii*; DĄBEK Stanisław, *Twórczość mszalna kompozytorów polskich XX wieku*; POŚPIECH Remigiusz, *Formy muzycznej oprawy procesji Bożego Ciała na Śląsku do końca XIX wieku*; TARLINSKI Piotr, *Tematyka eucharystyczna w twórczości Petra Ebena*; KASPROWICZ Jan, *Treści ideowe romańskich kielichów mszalnych ze Skarbca Katedry Gnieźnieńskiej*; MATEJA Erwin, *Posoborowa odnowa szat liturgicznych*; MANIURKA Piotr Paweł, *Ornamentyka kwiatowa na szatach liturgicznych*; KALFAS Barbara, *Problem konserwacji zabytkowych szat liturgicznych*.

Literatura a liturgia. Księga referatów międzynarodowej sesji naukowej. Łódź, 14–17 maja 1996, red. J. OKOŃ, Łódź: Wydaw. Uniw. Łódzkiego 1998 — 362 s.

Pozycja zawiera następujące artykuły: SALIJ Jacek OP, *Relacje teatralne między niebem i ziemią. Uwagi z dziejów interpretacji 1 Kor 4,9*; STARNAWSKI Jerzy, *Tajemnice Mszy św. w oczach pisarzy polskich*; PIJEWSKI Łukasz, *Funkcje postaci teatralnej Złego w wybranych tekstach dramatów i ich scenicznych reali-*

zacjach we współczesnym polskim teatrze w świetle inspiracji liturgicznych; PASEK Zbigniew, *Treści religijne w pieśniach ewangelicznego protestantyzmu*; NAŁĘCZ-WOJTCZAK Jolanta, *Motywy liturgii w powieści Jamesa Joyce'a „Portret artysty z czasów młodości”*; ŁUŻNY Ryszard, *Bizantyńsko-słowiański akatyst oraz jego poetyckie amplifikacje w literaturze polskiej — dawnej i nowej*; NAUMOW Aleksander, *Cerkiewnosłowiańskie akatysty maryjne z ziem II Rzeczypospolitej*; MOKRY Włodzimierz, *Poetycki wymiar bizantyńsko-ukraińskiej jutrzni wielkanocnej*; KRASIŃSKI Józef CR, *Związek literatury zachodniej z piśmiennictwem ruskim w dziełach Piotra Mohyły*; KUCZYŃSKA Marzanna, *Hymnograficzny obraz św. Jana Sużawskiego*; GIL Dorota, *Sakralno-polityczny i ludowy aspekt serbskiej poezji liturgicznej*; PATRÁŠ Vladimír, *Biblicky profilovaný text v štátnom rozhlasovom vysielaní*; GOLEMA Martin, *Premeny religiozity v sakralných textoch Samuela Hruškoviča a Jána Kollára*; MNICH Roman, *Liturgičeskie konteksty slavjanskoj poezii XX veka. K voprosy o sakralnych motivach*; SKOWROŃSKA-PŁACZYNTA Grażyna, *Inspiracje liturgiczne w opowiadaniach Antoniego Czechowa*; SAZANOVA Lidia, ROBINSON M. A., *Liturgija i sovremennaja misterija u M. Bulgakova (k analizu romana „Master i Margarita”)*; OKOŃ Jan, *Retoryka a dogmat w parateatralnych procesjach jezuickich na Boże Ciało (Wilno 1614–1639)*; DĄBKOWSKA Justyna, *„Wirydarz” Stanisława Grochowskiego — kregi sakralnej tradycji*; WICHOWA Maria, *Stanisław Grochowski „Rytmy łacińskie, dziwnie sztuczne i nabożeństwem swym a starodawnością dosyć wdzięczne (...)” Kilka uwag historyka literatury*; CHEMPEREK Dariusz, *Idee kalwinizmu w wierszach medytacyjnych Daniela Naborowskiego. Cztery egzegezy*; KASPRZAK-OBREŃBSKA Halina, *Dwie późnobarokowe mesjady*; LYSZCZYNA Jacek, *O czterech romantycznych Hymnach*; KUDYBA Wojciech, Cypriana Norwida *„Do Najświętszej Panny Maryi Litanie” Teologia i poezja*; WOLNY Helena, *Wpływ liturgii kościelnej na kształtowanie się wiary dziecięcej Jana Kasprowicza w świetle jego twórczości*; BORTKIEWICZ Paweł TChr, *Pascha sytuacji granicznych. Doświadczenia liturgii w polskiej literaturze łagrowej*; WOLNY Kazimierz, *Motywy religijne w twórczości Melchiora Wańkowicza*; CIESIELSKA Barbara, *„Ja zjadłem gwiazdę, ja połknąłem gwiazdę...” Akt Eucharystii w poezji Anny Świrszczyńskiej*; CHOJNOWSKI Zbigniew, *Prywatna liturgia poety (na przykładzie poematu Witolda Wirpszy)*; BORAWSKA Anita, *Tajemnica krzyża i cierpienia w opowiadaniach Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*; CHŁOSTA Joanna, *Formy kultu religijnego w poezji ludowej Michała Kajki i Marii Zientary-Malewskiej*.

ŁASZEWSKI Wincenty, *Katechizm w tajemnicach różańcowych. Pismo święte i Tradycja Kościoła. Objawienia różańcowe. Historia różańca. Cuda. Ruchy różańcowe. Obietnice. Odpusty. Sposób odmawiania różańca*. Warszawa: Wydaw. Sióstr Loretanek 1998 — 387, [3] s. (Biblioteka Fatimska).

W oparciu o *Katechizm Kościoła Katolickiego* Autor stara się zawrzeć w prezentowanej książce całość problematyki związanej z różańcem. Poruszane tu pro-

blemy zawarte są w ośmiu częściach: *Różaniec i Objawienie Boże*; *Różaniec i maryjne objawienia*; *Historia różańca*; *Cuda różańcowe*; *Ruchy różańcowe*; *Obietnice różańcowe*; *Odpusty przypisane różańcowi*; *Sposób odmawiania różańca*.

Nieszpory. Wieczorna modlitwa Kościoła, oprac. i wybór E. SKALSKI, A. RUTKOWSKI, Pelplin: „Bernardinum” 1997 — 81, [4] s. (Pomoce Duszpasterskie Instytutu Formacji Pastoralno-Liturgicznej KUL).

W książce tej znajdują się podstawowe i najczęściej używane teksty liturgiczne nieszporów niedzielnych i świątecznych. Zbiór uzupełnia artykuł ks. Jerzego Józefa Kopecia CP: *Nieszpory — wieczorna modlitwa chrześcijanina* (s. 5–8).

Orędowniczko nasza. Kult Matki Bożej w polskiej kulturze ludowej, red. E. FRYŚPIETRASZKOWA i in., Kraków: Druk. Wydaw. i Poligrafia Kurii Prowincjalnej Zakonu Pijarów 1996 — 157, [1] s.

Pozycja zawiera następujące artykuły: SPISS Anna, *Kult Matki Bożej w Polsce. Wprowadzenie*; JABŁOŃSKI Zachariasz S. OSPPE, *Pielgrzymki przejawem kultu maryjnego*; BRANNY Jerzy, *Odpust Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Kalwarii Zebrzydowskiej. Dzieje i zwyczaje Asysty Cieszyńskiej*; OLESZKIEWICZ Małgorzata, *Ludowe aspekty kultu Matki Bożej*; MARCINKOWSKA Teresa, *Sanktuaria maryjne w narracyjnych pieśniach ludowych*; JANICKA-KRZYWDA Urszula, *Sposoby przedstawiania Matki Bożej w folklorze słownym polskiego Podkarpacia*; JACHER-TYSZKOWA Aleksandra, *Kult Matki Boskiej Tarnowickiej i Leżajskiej*; SKOCZEŃ-MARCHEWKA Beata, *Matka Boska Ludźmierska. Oblicza kultu*; MOSIO Grażyna, „Dziękuję za wzruszenia...” „Złota księga” wystawy „Na 600-lecie biją dzwony... Kult Matki Boskiej Ludźmierskiej” w krakowskim Muzeum Etnograficznym; PILICHOWSKA Bogdana, *Kult Matki Bożej w minionych stuleciach w Krakowie*; JĘDO Jacek, *Wątek maryjny we współczesnym wnętrzu mieszkalnym i w otoczeniu domów na przykładzie Piasków Wielkich (dzielnicy Krakowa)*; BARTOSZ Adam, *Kult Matki Bożej wśród Cyganów*; KÖHLER Piotr, *Rośliny poświęcone kultowi Maryi w zielniku Seweryna Udzieli*; MERES Magdalena, *Kult maryjny na Żywiecczyźnie. Głos w dyskusji*; KOLSTRUNG-GRAJNY Krystyna, *Wspomnienia o Asyście Krakowskiej i jej udziale w uroczystościach odpustowych w Kalwarii Zebrzydowskiej. Głos w dyskusji*.

PANNET Robert, *Proście Ducha Świętego. Modlitewnik*, przekł. [z fr.] C. LEWANDOWSKA, Warszawa: Wydaw. Księży Marianów 1998 — 92, [1] s.

Prezentowana książka proponuje modlitwy nawiązujące do Pisma świętego i Tradycji Kościołów Wschodu i Zachodu, służące do medytacji, do modlitwy ustnej i recytacji. Teksty zostały zaprezentowane w następującym układzie: *Módlmy się do Ducha Świętego z Biblią*; *Módlmy się do Ducha Świętego w liturgii* (Liturgia eucharystyczna — modlitwy; Hymny i sekwencje; Liturgia Godzin — hymny do Ducha Świętego; Liturgia Godzin Kościoła prawosławnego); *Módlmy się do Ducha Świętego wraz z pisarzami religijnymi; Czuwanie na modlitwie*.

Przybądź, Duchu Święty. Nabożeństwa na Rok Ducha Świętego, teksty oprac. i przeł. [z wł.] S. CICHY, Katowice: Księg. Św. Jacka 1998 — 111 s. (Biblioteka Trzeciego Tysiąclecia).

Pomoc liturgiczna przygotowana na podstawie pozycji *Vieni Santo Spirito* (Milano 1997), opracowanej przez Komisję Liturgiczną Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Z bogactwa proponowanych tekstów dokonano wyboru i opracowano różnego rodzaju nabożeństwa, uzupełniając je własnymi komentarzami i propozycjami znanych w Polsce pieśni, związanych z prezentowaną tematyką. Całość opracowanych nabożeństw zamieszczono w następującym porządku: *Nabożeństwa słowa Bożego o darach Ducha Świętego; Czuwania modlitwne na święta Apostołów i na rocznicę poświęcenia kościoła; Adoracje Najświętszego Sakramentu*. Całość uzupełnia dodatek z nowymi i mniej znanymi pieśniami do podanych nabożeństw.

ROMANIUK Kazimierz, bp, *Komentarz do codziennego pacierza: Ojciec nasz, Zdrowaś Mario, Wierzę w Boga*, Kraków: „M” 1998 — 354 s.

Książka przedstawia genezę trzech podstawowych modlitw, którymi od wieków posługują się chrześcijanie, historyczne kształtowanie się ich ostatecznej formy literackiej oraz wszelkie biblijne i pozabiblijne nawiązania (dokumenty soborowe, *Katechizm Kościoła Katolickiego*).

Rozważania Drogi Krzyżowej, oprac. J. ORCHOWSKI, Marki: „Michalineum” 1998 — 431 s.

Rozważania zgrupowane zostały w czterech działach: *Słowami* (Pisma św.; pacierza Jana Pawła II; Pana Jezusa skierowanymi do bł. siostry Faustyny; Sług Bożych: siostry Leonii Nastal i siostry Józefy Menendez; bł. Urszuli Ledóchowskiej; Listu do Rodzin; dziecka nienarodzonego), *Śladami* (miłosiernego Zbawiciela; NMP Saletyńskiej; św. Wojciecha; ludzkiego cierpienia), *W intencji* (Papieża; misji; rodzin; wynagradzania grzechu pijaństwa; wynagradzania grzechu dzieciobójstwa; przygotowania do sakramentu pokuty), *W świetle Bożego planu* (Boży plan miłości; Bezradność człowieka wobec zła, drogi łaski).

MUZYKA

Abba – Ojciec. Pieśni i piosenki religijne, oprac. ks. H. CHAMSKI, Olsztyn–Płock: Warmińskie Wydaw. Diecezjalne – Wydaw. „Hejnał” 1997 — [10], 724 s.

Kolejny śpiewnik opracowany przez ks. H. Chamskiego, stanowi — jak czytamy we *Wstępie* — „kontynuację śpiewnika wydanego początkowo na potrzeby Diecezji Płockiej w 1974 roku”. Zawiera on prawie 550 różnych śpiewów w następującym układzie: Obrzędy Mszy świętej; Pieśni eucharystyczne; Pieśni do Serca Pana Jezusa; Pieśni adwentowe; Kolędy; Pieśni pokutne i pasyjne; Pieśni wielkanocne; Pieśni przygodne; Pieśni do Najśw. Maryi Panny; Pieśni do Świętych Pańskich; Pieśni za zmarłych; Litanie i Nieszpory; Ewangelia w piosence. Wszystkie malodie

(z wyjątkiem niektórych śpiewów mszalnych i gregoriańskich) zaopatrzone w funkcje harmoniczne — jak zaznaczono — „dla domowego użytku i posiadaczy organów elektronicznych”.

CHLONDOWSKI Antoni SDB, ks., *Pieśni i msze za dusze zmarłych*, oprac. M. TULEJA, wstęp ks. T. PRZYBYLSKI SDB, Kraków: Pol. Wydaw. Muzyczne 1997 — VI, 28 s.

Po wydanych przed kilku laty (1992) przez PWM *Preludiach na organy* ks. Antoniego Chlondowskiego tym razem opublikowano wybór jego twórczości pieśniewej związanej z liturgią za zmarłych. W omawianym zbiorze zamieszczono kilkanaście pieśni za dusze zmarłych na głos z towarzyszeniem organów (dziesięć z op. 32 i sześć z op. 42). Znajdują się wśród nich zarówno pieśni dla ludu, jak też pieśni o charakterze bardziej solowym. Ponadto zamieszczono tu cztery *Msze za dusze zmarłych* w formie tzw. pieśni mszalnych (*Pokój wieczny daj, o Panie* op. 36c; *Tu u stóp ołtarza Twego* op. 36d; *Boże nasz przedwieczny* op. 36e; *Boże, Sędzio sprawiedliwy* ze zbioru *8 Mszy polskich na jeden głos z towarzyszeniem organów do użytku ludu* z 1947 roku).

Jak czytamy we *Wstępie* autorstwa ks. T. Przybylskiego: „Wydanie *Pieśni i mszy za dusze zmarłych* ks. A. Hlonda wyprzedza z wielkiego zapotrzebowania organistów i innych muzyków kościelnych na tego rodzaju publikację. Utwory zamieszczone w zbiorze — pełne głębokiego wyrazu i o szlachetnej linii melodycznej — należą do najcenniejszych dzieł tego kompozytora”.

Ponadto Autor *Wstępu* przybliży sylwetkę ks. Chlondowskiego, charakteryzuje ogólnie jego dorobek kompozytorski oraz omawia polską twórczość muzyczną związaną z liturgią za zmarłych.

GABRYŚ Jerzy, *Religijna pieśń solowa w twórczości kompozytorów polskich XIX wieku*, Warszawa: Wydawn. Akademii Muzycznej im. F. Chopina 1998 — 230 s.

Wydana przez AM w Warszawie praca jej pedagoga J. Gabryśa (1930–1994) stanowi kontynuację jego wcześniejszej pozycji: *Początki polskiej pieśni solowej w latach 1800–1830* (Kraków 1960) oraz uzupełnienie, a raczej dopełnienie, książki ks. K. Mrowca: *Polska pieśń kościelna w opracowaniu kompozytorów XIX wieku* (Lublin 1964). Stanowi zarazem istotne poszerzenie skromnego stanu badań nad dziewiętnastowieczną polską muzyką religijną. Autor w swoich rozważaniach skupia się w głównej mierze na twórczości pozaliturgicznej, do jakiej należy zaliczyć w większości pieśni przeznaczone na głos solowy z towarzyszeniem fortepianu lub organów. W omawianym stuleciu utworów takich opublikowano prawie 200 autorstwa około 90 kompozytorów. Ten bogaty repertuar Autor omawianej pracy analizuje najpierw w kontekście historycznym (interesujące rozważania na temat źródeł i początków religijnej pieśni solowej w Polsce, w rozwoju której wyróżniono nurt religijno-patriotyczny, kościelny i operowo-salonowy), a następnie stylistycznym (w odniesieniu do tekstu i muzyki). Interesujący jest również *Aneks*, w którym Au-

tor omawia religijną pieśń solową w aspekcie ówczesnego prawodawstwa kościelnego. Pracę wieńczy wykaz omawianych pieśni oraz bibliografia.

MACHL Tadeusz, *Preludia na temat polskich pieśni kościelnych*, oprac. Z. INDYK, P. GRODECKI, Kraków: Firma Wydawnicza Zbigniew Indyk 1998 — 117 s.

Kolejna cenna pozycja dla organistów wydana z inicjatywy Z. Indyka (po *Orgelbüchlein* J.S. Bacha z melodiami chorałów tłumaczonych na język polski — Kraków 1996 i 1997 — wyd. 2 poprawione). Charakterystykę tego zbioru najtrafniej oddają słowa samego autora, T. Mahla: „Przygrywki chorałowe powstały z inicjatywy mgr Wiesława Delimata, który namówił mnie, aby wzorem bachowskiego *Orgelbüchlein* napisać do wybranych przez niego 45 polskich pieśni kościelnych cykl preludiów o podobnym charakterze. Kompozycje te, o różnym stopniu trudności, mogą pełnić wieloraką, użytkową funkcję — zarówno liturgiczną, jak i pedagogiczną oraz koncertową. Ponadto organiści mniej wprawieni technicznie będą mogli korzystać z samych harmonizacji pieśni kościelnych, które, ze względu na niższy stopień trudności, są dostępne większej rzeszy wykonawców” (s. 4).

Zbiór zawiera najbardziej powszechne pieśni okresowe (3 adwentowe, 5 kolęd, 6 wielkopostnych, 4 wielkanocne, 1 na Wniebowstąpienie) oraz ku czci Najświętszego Sakramentu (5), Najśl. Serca Pana Jezusa (3), Najświętszej Maryi Panny (9), pieśni przygodne (5), *Suplikacje* oraz 3 hymny (*Boże, coś Polskę; My chcemy Boga; O, Stworzycielu Duchu, przyjdź*).

PAWLIK Józef, ks., *Słowami psalmów. Śpiewnik*. Lublin: Polihymnia 1997 — 123, [2] s.

Jest to wybór ponad 70 melodii do psalmów podzielonych — ze względu na tekst — na następujące grupy: *Hymny, Lamentacje, Psalmi ufności, Dziękczynienia, Psalmi królewskie* oraz *Psalmi dydaktyczne*. Zamierzeniem Autora było m.in. — jak czytamy we wstępie do edycji — „aby poszerzyć możliwości różnego sposobu wykonywania psalmów. I tak — niektóre z nich mogą być wykonywane przez wierznych na sposób popularnych pieśni, inne przez scholę na przemian z ludem, jeszcze inne nadają się bardziej do śpiewu solowego”. Autor podaje także sugestie odnośnie możliwości wykonywania poszczególnych psalmów: „Jeśli chodzi o zastosowanie psalmów w liturgii Mszy św. poza liturgią Słowa, to sądzę, że psalmy z grupy *Hymny* można śpiewać zarówno na dziękczynienie po Komunii św., jak i na Wejście. Po Komunii św. można też śpiewać psalmy *Dziękczynienia*. Psalmi zwane *Lamentacjami* treścią i nastrojem odpowiadają szczególnie okresom liturgicznym Adwentu i Wielkiego Postu. Psalmi takie, jak: 75, 88, 130, 143, mogą wzbogacić repertuar śpiewów we mszach za zmarłych. Inne z kolei, w zależności od potrzeby, mogą być wykonywane w mszach wotywnych. Sugestie powyższe nie zamykają oczywiście możliwości wykonywania poszczególnych psalmów poza Mszą św., a szczególnie w nabożeństwach pokutnych, w nabożeństwach Słowa Bożego, czy w różnych niedzielnych nabożeństwach popołudniowych”.

PIASECKI Zbigniew, ks., *Panu memu śpiewać chcę. Wybór śpiewów nowych i mniej znanych*, Warszawa: Wydaw. Księży Marianów 1997 — 437, [3] s.

Śpiewnik w opracowaniu ks. Z. Piaseckiego, muzykologa i kompozytora szeregu pieśni kościelnych, stanowi zbiór śpiewów liturgicznych. Na szczególną uwagę zasługują nowe melodie Autora do hymnów z Liturgii Godzin (w sumie ponad 100 pieśni). Ponad 450 śpiewów zamieszczono w następujących działach: Śpiewy na okres zwykły; Śpiewy na Komunię; Śpiewy uwielbienia; Śpiewy na Adwent; Śpiewy na Boże Narodzenie; Śpiewy na Wielki Post; Śpiewy na Wielkanoc; Śpiewy maryjne; Msze liturgiczne. Pozycję uzupełniają propozycje śpiewów na poszczególne części Mszy św. w kolejnych okresach liturgicznych, w układzie: śpiewy na wejście, na przygotowanie darów i na zakończenie. Oddzielnie podano śpiewy na Komunię i śpiewy uwielbienia.

Studia organologica, t. 2, red. ks. J. CHWAŁEK, M. SZYMANOWICZ, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1998 — 160 s.

Drugi tom *Studia organologica*, redagowany w ramach prac Katedry Instrumentologii Instytutu Muzykologii KUL, zawiera artykuły dotyczące historii organów, organistów, firm organmistrzowskich oraz akustyki muzycznej: CHWAŁEK Jan, *Postanowienia strony robienia organ (Umowa z 1618 roku na budowę organów w kościele klarysek w Starym Sączu)*; SZYMANOWICZ Maria, *Organy w kościołach dziekanii kieleckiej w I poł. XVIII wieku (na podstawie akt wizytacyjnych)*; KONOPKA Maria, *Organiści w archidiakonacie sandomierskim w XVIII wieku (na podstawie akt wizytacyjnych)*; SZYMANOWICZ Maria, *Organy w kościołach dekanatu przytyckiego diecezji radomskiej (historia i stan obecny)*; GÓRKA Ireneusz, SZYMANOWICZ Maria, *Organy w kościołach dekanatu skrzyneckiego diecezji radomskiej (historia i stan obecny)*; PLUTA Robert, *Z działalności organmistrza Leopolda Hartmana (1864-1928)*; CHWAŁEK Jan, ks., *Alikwoty muzyczne. Zeszyt dopełnia wykaz prac dyplomowych i publikacji powstałych w Katedrze Instrumentologii Instytutu Muzykologii KUL w latach 1992-97, biogramy autorów oraz indeks nazwisk i miejscowości.*

SZWEYKOWSCY Anna i Zygmunt M., *Włosi w kapeli królewskiej polskich Wazów*, Kraków: Musica Iagellonica 1997 — 406 s.

Niezwykle cenna pozycja wybitnych znawców muzyki polskiego i włoskiego baroku stanowi wyczerpujące studium kapeli polskich Wazów, oparte na bogatym materiale źródłowym. Praca składa się z dwóch części: pierwsza, opracowana przez A. Szweykowską, dotyczy samych muzyków wchodzących w skład kapeli królewskiej, druga, autorstwa Z.M. Szweykowskiego, wykonywanego przez ten znakomity zespół repertuaru. *Aneks I* podaje oryginalne teksty dedykacji dzieł kompozytorów włoskich ofiarowanych polskimi Wazom. *Aneks II*, opracowany przez Aleksandrę Patalas, zawiera transkrypcje trzynastu utworów pochodzących z powyższych zbiorów wraz z komentarzem rewizyjnym. Stanowią one doskonały, prawie nieznan

repertuar dla zespołów wokalnych (m.in. siedem kompozycji religijnych) i instrumentalnych.

SZYMANOWICZ Maria, *Zabytkowe organy w Województwie Radomskim*, Warszawa: Wydawn. Ośrodka Dokumentacji Zabytków 1998 — 320 s.

Po wydanym w 1991 r. przez Piotra Rosińskiego katalogu organów województwa kieleckiego drugi tom serii, opracowany przez M. Szymanowicz, dotyczy zabytkowych organów ziemi radomskiej. Praca zawiera szczegółowe opisy wraz z fotografiami 92 zachowanych instrumentów zbudowanych od II poł. XVIII w. do 1939 r. oraz informacje o dalszych ponad dwustu organach już nie istniejących. Pracę uzupełnia cenny — zawierający krótkie notki biograficzne — rejestr organistów oraz bibliografia.

WACHOLC Maria, *Ks. Antoni Hlond (Chlondowski). Życie, działalność, twórczość kompozytorska*, t. 1-2, Warszawa: Wydaw. Salezjańskie 1996 — s. 455, [24] i 470.

Obszerna biografia ks. A. Chlondowskiego (1884-1963), jednego z najbardziej znanych i zasłużonych polskich muzyków kościelnych XX wieku, autora szeregu do dziś wykonywanych w naszych kościołach, utworów chóralnych i organowych. Autorka omawia najpierw w porządku chronologicznym życie i bogatą działalność kapłańską ks. Chlondowskiego, a następnie nie mniej intensywną działalność organizatorską (m.in. jako założyciela Salezjańskiej Szkoły Organistów w Przemyślu) i wydawniczą. Główna, najobszerniejsza i najbardziej szczegółowa część pracy dotyczy dorobku kompozytorskiego ks. Chlondowskiego, która omówiona została w następującej kolejności: pieśni religijne i świeckie, kantaty, motety, śpiewy modlitewne, twórczość mszalna, śpiewy Liturgii godzin, nabożeństwa, twórczość instrumentalna, muzyka teatralna i utwory sceniczne. T. 1 uzupełnia 56 ilustracji przedstawiających postać omawianego muzyka, jego bliskich, przyjaciół oraz różne miejsca pobytu i działalności. T. 2 stanowi fachowo opracowany *Katalog twórczości kompozytorskiej* ks. A. Chlondowskiego w porządku, w jakim twórczość ta została omówiona w t. 1. W *Aneksie* zamieszczono m.in. różne, publikowane spisy utworów Chlondowskiego oraz wykaz jego dzieł w opracowaniu innych kompozytorów. Wartość pracy podnosi rzetelnie sporządzony indeks nazwisk oraz incypitów tekstowych utworów ks. A. Chlondowskiego.

SZTUKA

MIERZWA Wiesław, *Kapliczki Tatr polskich*, Katowice: Księg. Św. Jacka 1997 — 78 k. nlb.

W pracy zamieszczono zdjęcia 75 obiektów znajdujących się głównie na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego. Całość podzielona została na cztery rejony. Każdy rozdział rozpoczyna się schematyczną mapką z naniesionymi obiektami, które opisane są w tekście. Album dokumentuje stan z września 1994 roku.

Świątynie Wrocławia w rysunku i grafice XIX i początku XX wieku, wprowadzenie B. CZECHOWICZ, Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego; Muzeum Narodowe 1997 — 115, [1] s.

W obszernym *Wprowadzeniu* (tekst w języku polskim, niemieckim i angielskim) B. Czechowicz dokonał przeglądu wrocławskiego budownictwa sakralnego od XII w. do początków wieku XX oraz omówił widoki Wrocławia (graficzne, rysowane lub malowane) i ich twórców; od najstarszych do przełomu XIX i XX w. W części katalogowej zamieszczono widoki 35 obiektów.

WIERZGOŃ Alojzy, *Krzyże i kapliczki przydrożne na Śląsku Opolskim w grafice Alojzego Wierzgonia*, red. A. HANICH, Opole: Druk. „Solpress” 1998 — 189, [1] s.

W pierwszej części książki — opisowej — zaprezentowano krótkie omówienie rodzajów pomników wiary i pobożności chrześcijańskiej, jakimi są krzyże, kapliczki i figury przydrożne, motywy ich budowania, a także przykłady autentycznych napisów znajdujących się na owych zabytkach. W części zasadniczej zamieszczono 80 rysunków — w układzie alfabetycznym wg nazw miejscowości — wraz z odpowiednimi notami historycznymi dla każdego obiektu.

Z dziejów wielkowiejskiej fary. Wrocławski kościół św. Elżbiety w świetle historii i zabytków sztuki, red. M. ZLATA, Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego 1996 — 333 s. (Acta Universitatis Wratislaviensis. No 1826. Historia Sztuki 10).

Pozycja zawiera następujące artykuły: LASOTA Czesław, *PIEKALSKI Jerzy, Kościół św. Elżbiety we Wrocławiu w świetle badań archeologicznych*; KUTZNER Marian, *Kościół św. Elżbiety we Wrocławiu na tle śląskiej szkoły architektonicznej XIV wieku*; KACZMAREK Romuald, *Gotycka rzeźba architektoniczna prezbiterium kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*; ZIOMECKA Anna, *Uwagi o poliptyku „Zwiastowania” z kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*; ŻELBROMSKI Jan, *„Sąd Ostateczny” — fresk z kaplicy von Restisów we wrocławskiej farze elżbietańskiej*; KARŁOWSKA-KAMZOWA Alicja, *Funkcje wyobrażeń Sądu Ostatecznego w późnym średniowieczu. Na marginesie odkrycia malowideł ściennych w kościele św. Elżbiety we Wrocławiu*; GROMADZKI Jan, *Przemiany stylowe w śląskim malarstwie miniaturowym XIV i XV w. na przykładzie ksiąg liturgicznych z kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*; ŻELBROMSKI Jan, *Przekształcenia polichromii architektonicznej ścian we wnętrzu kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*; ŻERELIK Rościśław, *Krag średniowiecznego duchowieństwa kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*; PIERZCHAŁA Marek, *Humanistyczne inspiracje treści epitafiów doby Odrodzenia w kościele św. Elżbiety*; OSZCZANOWSKI Piotr, *Epitafium Mikołaja Rehdigera w kościele św. Elżbiety we Wrocławiu*; KOŁACZKIEWICZ Elżbieta, *Epitafia Johanna A. Siegwitza w kościele św. Elżbiety we Wrocławiu*; KOS Jerzy Krzysztof, *Nagrobek Friedricha Wilhelma Brechera w kościele św. Elżbiety we Wrocławiu*; GAJEK Konrad, *Dramat barokowy na scenie teatru gimnazjum elżbietańskiego*; KOLBUSZEWSKA Aniela, *Zbiory muzyczne kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*;

STĘPOWSKI Jarosław, *Organy kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*; HOŁOWNIA Paweł, *Wielkie organy Michaela Englera w kościele św. Elżbiety we Wrocławiu*; ZABŁOCKA-KOS Agnieszka, *Architektura protestanckich kościołów we Wrocławiu w XIX w. a kościół św. Elżbiety*; ŁAWICKA Magda, *Dziewiętnastowieczne witraże z kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*; HARASIMOWICZ Jan, *Kościół św. Elżbiety we Wrocławiu — „ewangelicka katedra” habsburskiego Śląska*; DZIURLA Henryk, *Reanimacja kościoła św. Elżbiety — szczególnego zabytku Wrocławia*.

ZABŁOCKA-KOS Agnieszka, *Sztuka, wiara, uczucie. Alexis Langer — śląski architekt neogotyku*, Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego 1996 — 308 s. (Acta Universitatis Wratislaviensis. No 1827. Historia Sztuki 11).

Autorka przedstawiła sylwetkę Alexisa Langer (1825–1904) w szerokim kontekście historycznym i politycznym, powiązania jego twórczości z głównymi prądami dziewiętnastowiecznej sztuki niemieckiej, a także ustaliła jego pozycję na tle architektury Śląska i Prus. A. Langer był autorem ponad dwudziestu zrealizowanych kościołów znajdujących się nie tylko na Śląsku, ale także w Wielkopolsce i na Pomorzu oraz kilkunastu budowli świeckich. Jak pisze Autorka: „był twórcą jednego tematu, zajmowała go bowiem prawie wyłącznie architektura sakralna projektowana jedynie dla Kościoła katolickiego; spośród blisko czterdziestu udokumentowanych dzieł tylko osiemnaście mieści się w kategoriach architektury świeckiej” (s. 7). Autorka przedstawia kolejno: *Życie, działalność i rozwój artystyczny Alexisa Langer*; *Przegląd dzieł Alexisa Langer*; *Alexis Langer — kontynuatorem niemieckiego romantyzmu*. W aneksach zamieszczono kalendarium życia i twórczości oraz katalog dzieł A. Langer. Pracę zaopatrzone ponadto w bibliografię, streszczenie w języku niemieckim oraz indeks nazwisk i nazw geograficznych.